

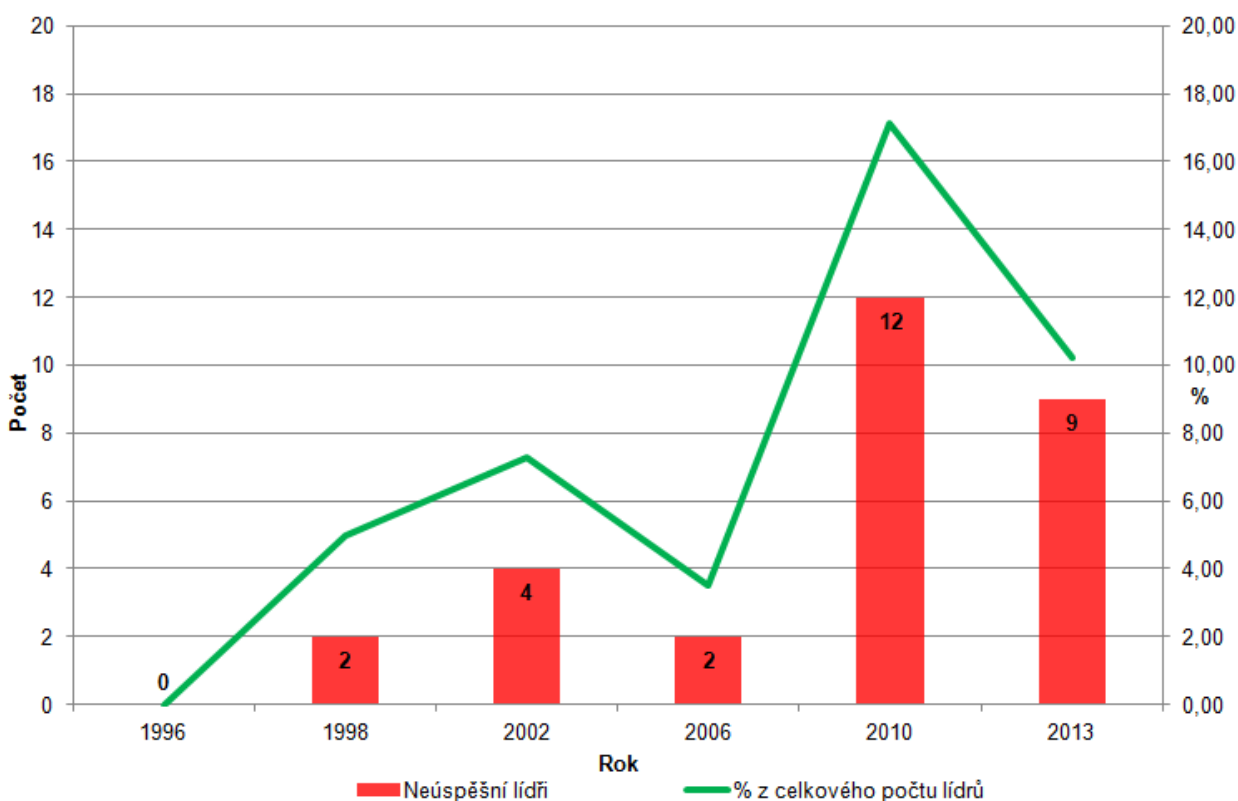
6. Neúspěšní lídři kandidátních listin

Poslední část publikace je zaměřena na lídry kandidátních listin, kteří nedokázali ve svém volebním obvodu získat poslanecký mandát. Samotná analýza se omezuje pouze na ty volební obvody, ve kterých dokázal daný politický subjekt získat alespoň 1 mandát. Za neúspěšného lídra tak lze považovat pouze toho kandidáta, který byl na základě udělovaných preferencí přeskočen jiným kandidátem, který tak získal mandát na jeho úkor.

6.1 Vývoj počtu neúspěšných lídrů

Vývoj sledovaného ukazatele lze rozdělit do dvou fází. První etapa je vymezena sněmovními volbami 1996-2006, kdy přednostní hlasování neznamenovalo zásadní hrozbu pro lídry kandidátních listin. V roce 1998 nezískali mandát dva volební lídři, kteří byli přeskočeni kandidáty s vyšším pořadovým číslem (z KDU-ČSL a z US-DEU). Oba však přesto v Poslanecké sněmovně usedli, neboť získali mandát ve 2. skrutiniu, kde strany sestavovaly speciální kandidátní listinu z kandidátů, kteří nezískali mandát v 1. skrutiniu (k přednostním hlasům se ve 2. skrutiniu již nepřihlíželo).

Graf 16 Počet neúspěšných lídrů ve volbách do PS PČR v letech 1996-2013

Pozn.: v roce 1998 získali oba neúspěšní lídři mandát ve 2. skrutiniu, ve kterém neměly přednostní hlasy žádný vliv.

V roce 2002 nezískali mandát 4 volební lídři Koalice; všechny navrhla do voleb US-DEU, na úkor těchto lídrů většinou získali poslanecké mandáty lidovečtí kandidáti (potvrzuje se významnost stranického uvažování voličů Koalice při distribuci přednostních hlasů, ze kterého těžila KDU-ČSL). V roce 2006 se opět objevili jen dva neúspěšní volební lídři, na mandát tak dosáhlo 96 % volebních lídrů, což byl druhý nejvyšší výsledek v historii po roce 1996, kde mandát získali všichni uvažovaní volební lídři.

Ve druhé etapě se počet přednostním hlasováním ohrožených lídrů zvýšil. V roce 2010 neobdrželo mandát 17 % volebních lídrů, odmítnuto tak bylo voliči nejvíce volebních lídrů v historii sněmovních voleb. V roce 2013 se pozice lídrů ve srovnání s předchozími volbami mírně vylepšila. Přeskočeno bylo 9 volebních lídrů, kteří tak ztratili možnost zasednout v Poslanecké sněmovně.

6.2 Krajská příslušnost neúspěšných lídrů kandidátních listin

Následující podkapitola hledá odpověď na otázku, zda se vyskytují volební kraje, ve kterých jsou volební lídři významně náchylnější k neúspěchu, a naopak zda existují na území republiky volební obvody, ve kterých je vysoká pravděpodobnost zvolení volebního lídra poslancem. Vzhledem k nízkému počtu neúspěšných lídrů z 90. let (ti byli pouze 2 a navíc získali mandáty dodatečně ve druhém skrutiniu) se podkapitola zabývá pouze sněmovními volbami od roku 2002 - tedy volebním systémem se 14 volebními obvody.

Tabulka 17 Počet neúspěšných lídrů ve volebních krajích v letech 2002-2013

Volební kraj	Neúspěšní lídři				
	2002	2006	2010	2013	CELKEM
Praha	-	1	-	-	1
Středočeský ₂	-	-	-	-	-
Jihočeský ₂	1	-	-	1	2
Plzeňský	1	-	-	-	1
Karlovarský	-	-	4	1	5
Ústecký	-	-	-	-	-
Liberecký	1	-	1	-	2
Královéhradecký	-	-	2	2	4
Pardubický	-	-	4	3	7
Vysočina	-	-	-	1	1
Jihomoravský ₂	-	-	-	-	-
Olomoucký	-	-	1	-	1
Zlínský	-	1	-	-	1
Moravskoslezský	1	-	-	1	2

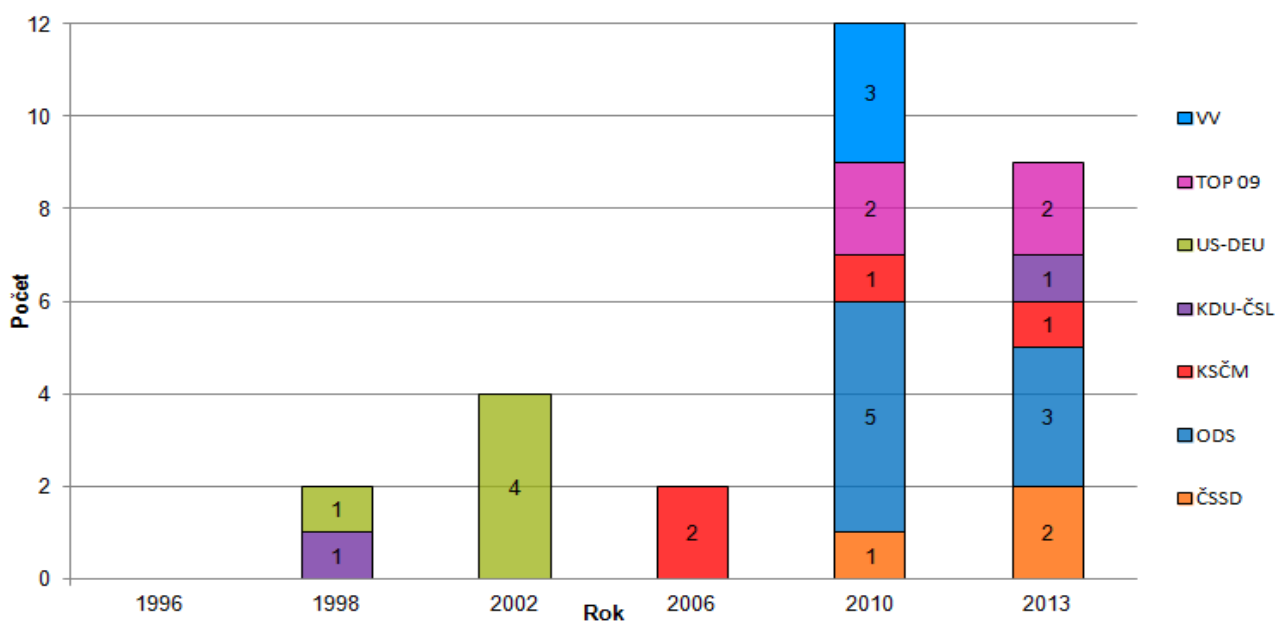
Tabulka 17 tak prezentuje například skutečnost, že ve 3 krajích (Středočeský₂, Ústecký a Jihomoravský₂) se doposud nevyskytnul volební lídr, který by byl na základě výsledků přednostního hlasování přeskočen tolika kandidáty, že by na něj poslanecký mandát nezbyl. Všechny tři zmíněné kraje patří k větším volebním obvodům, ve kterých se rozděluje vyšší počet poslaneckých mandátů. Volební lídři z takovýchto obvodů se nemusí tolik obávat přeskočení kandidáty s vyšším počtem preferenčních hlasů, protože získají mandát následující, plynoucí z pozice svého pořadového čísla na kandidátní listině. Toto naopak neplatí u nejmenších volebních obvodů, kde mandát náleží jednomu nebo maximálně dvěma kandidátům z kandidátní listiny. To je také důvod, proč je pro volební lídře nejobtížnější být zvolen v Karlovarském, Královéhradeckém nebo Pardubickém kraji. V těchto obvodech obvykle stačí, aby se objevila jedna populárnější osobnost, díky níž volební lídr ztratí možnost usednout v Poslanecké sněmovně. Obvykle také platí, že do těchto nejmenších obvodů

strany nenasazují ty veřejně nejznámější straníky (ti vedou kandidátky v největších volebních obvodech). Nasazením méně veřejně známého lídra se možnost jeho nezvolení umocňuje.

6.3 Neúspěšní lídři v členění dle navrhujičích stran

V prvních čtyřech sněmovních volbách pocházeli neúspěšní lídři výhradně ze stran, které ve volbách získaly nižší počet hlasů, do roku 2010 nebyl zaznamenán případ neúspěšného lídra z do té doby nejsilnějších politických stran (ODS, ČSSD). U dvou nejsilnějších stran totiž počet přidělovaných mandátů uspokojil všechny potenciální kandidáty, kteří by mohli zasáhnout do distribuce mandátů díky přednostním hlasům. I když tedy došlo výjimečně k úspěchu kandidáta z nižší pozice, tak tento posun volebního lídra nikterak neovlivnil. Preferovaný kandidát sice formálně obdržel mandát jako první, nicméně volební lídr mandát získal také, a to díky své pozici na kandidátní listině. Toto pravidlo ovšem neplatilo u stran, kterým ve volebních obvodech náležel menší počet mandátů.

Graf 17 Neúspěšní lídři podle navrhujičích stran ve volbách do PS PČR v letech 1996-2013

V roce 2010 již byli zaznamenáni i neúspěšní volební lídři z řad ODS a ČSSD. Oběma stranám v těchto volbách výrazně poklesla volební podpora - byl jim odevzdán nižší podíl hlasů než v minulosti, což mimo jiné vyústilo v nižší počet přidělovaných mandátů v jednotlivých krajích, čímž vzrostla i pravděpodobnost výskytu neúspěšného lídra. Navíc zvláště voliči ODS svým volebním lídrům příliš nedůvěřovali (viz Tabulka 8 v kapitole 3). Důsledkem těchto faktorů nakonec bylo, že 5 volebních lídrů ODS z menších volebních obvodů nezískalo mandát. Překvapivě se 3 neúspěšní lídři objevili i na kandidátkách Věcí veřejných. Všichni neúspěšní lídři VV byli přeskočeni jen jedním kandidátem, přičemž v inkriminovaných obvodech však příslušel Věcem veřejným právě jeden mandát, a tak na volební lídry mandát nezbyl. Alespoň jednoho neúspěšného volebního lídra nominovaly do čela kandidátní listiny všechny politické strany, které v roce 2010 získaly zastoupení v Poslanecké sněmovně.

V roce 2013 zůstal počet stran s alespoň jedním neúspěšným volebním lídrem zachován na hodnotě 5. Nové politické subjekty - ANO 2011 a Úsvit přímé demokracie - žádné neúspěšné volební lídry

neměly. Nejvíce voliči „zamítnutých“ volebních lídrů navrhla do voleb opět ODS (viz Graf 17). Straně totiž náleželo v republice pouze 16 poslaneckých míst, takže její volební lídři potřebovali obvykle získat velký počet preferencí, jinak jim mandát nenáležel. Kupříkladu volební lídr ODS v Jihočeském kraji sice dosáhl na vysoký počet přednostních hlasů (měl jich přes 13 %), ovšem jiný kandidát byl ještě úspěšnější (přes 21 % přednostních hlasů) a získal tak mandát na úkor volebního lídra.